

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 26 marca 2020 r.

Pozycja 114

POSTANOWIENIE z dnia 2 października 2019 r. Sygn. akt Ts 116/17

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Leon Kieres,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej K.W. oraz M.W.L. w sprawie zgodności:

- 1) art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60, ze zm.) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, ze zm.) z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 45 ust. 1 i art. 64 ust. 2 w związku z Preambułą, art. 20, art. 22, art. 24, art. 30, art. 31 ust. 2, art. 84 i art. 177 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361, ze zm.) w związku z art. 116 § 1 ustawy – Ordynacja podatkowa z art. 2, art. 32, art. 45 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

1) podjąć zawieszone postępowanie;

2) odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 22 maja 2017 r. (data nadania), K.W. oraz M.W.L. (dalej: skarżące), reprezentowane przez radcę prawnego ustanowionego pełnomocnikiem z wyboru, wystąpiły z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego:

Decyzją z 29 grudnia 2009 r. (znak: [...]) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. Inspektorat w M. (dalej: organ rentowy) orzekł, że K.W. (spadkodawca skarżących), jako członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie za zaległości tej spółki jako płatnika składek z tytułu: ubezpieczenia społecznego za luty 2004 r. oraz okres od lipca 2004 r. do lutego 2005 r. w łącznej kwocie 561 576,30 zł; ubezpieczenia zdrowotnego za okres od lipca 2004 r. do lutego 2005 r. w łącznej kwocie 122 976,60 zł; Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od lipca 2004 r. do lutego 2005 r. w łącznej kwocie 42 963,00 zł.

Wyrokiem z 7 lipca 2015 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy w S.: zmienił w części powyższą decyzję organu rentowego w ten sposób, że stwierdził odpowiedzialność K.W. za zobowiązania płatnika składek z tytułu należności składkowych na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych obejmujące okres do 31 stycznia 2005 r. (pkt I sentencji); oddalił odwołanie w pozostającym zakresie (pkt II sentencji); zasądził solidarnie od skarżących oraz A.W. i M.W. na rzecz organu rentowego 60 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt III sentencji).

Wyrokiem z 14 grudnia 2016 r. (sygn. akt [...]) Sąd Apelacyjny w G. (dalej: Sąd Apelacyjny) oddalił apelację skarżących od wyroku sądu pierwszej instancji z 7 lipca 2015 r. (sygn. akt [...]).

2. Zdaniem skarżących, art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60, ze zm.; dalej: ordynacja podatkowa) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, ze zm.; dalej: u.s.u.s.) naruszają „konstytucyjne prawa poprzednika prawnego skarżących”, a także pozbawiają skarżące prawa do dziedziczenia „gwarancyjną, solidarną i zbiorową odpowiedzialnością majątkową całym majątkiem za zobowiązania publicznoprawne” spółki, której członkiem zarządu był ich spadkodawca. Z kolei w art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361, ze zm.; dalej: u.p.u.n.) określono – w ocenie wnoszących skargę – „zbyt krótki termin zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki kapitałowej”.

3. Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 6 lipca 2017 r., doręczonym 28 lipca 2017 r., skarżące zostały wezwane do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez:

1) wskazanie, jakie wolności lub prawa, wywodzone z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 45 ust. 1, art. 64 ust. 2 w związku z Preambułą, art. 20, art. 22, art. 24, art. 30, art. 31 ust. 2, art. 84 i art. 177 Konstytucji i w jaki sposób, zostały naruszone przez art. 116 § 1 ordynacji podatkowej w związku z art. 31 u.s.u.s.,

2) wskazanie, jakie wolności lub prawa wywodzone z art. 2, art. 32, art. 45 ust. 1 i art. 64 ust. 2 Konstytucji i w jaki sposób, zostały naruszone przez art. 21 ust. 1 u.p.u.n. w związku z art. 116 § 1 ordynacji podatkowej,

3) nadesłanie 1 odpisu i 4 kopii decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z 29 grudnia 2009 r. (znak: [...]),

4) nadesłanie 1 odpisu i 4 kopii wyroku Sądu Okręgowego w S. V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 7 lipca 2015 r. (sygn. akt [...]).

4. We wniesionym do Trybunału 4 sierpnia 2017 r. (data nadania) piśmie procesowym pełnomocnik skarżących odniósł się do stwierdzonych braków formalnych, a także poinformował o wniesieniu przez skarżące skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego.

5. Na podstawie art. 78 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072) Trybunał Konstytucyjny postanowieniem z 17 października 2017 r. zawiesił postępowanie w niniejszej sprawie do czasu zakończenia postępowania wywołanego skargą kasacyjną.

6. Postanowieniem z 19 kwietnia 2018 r. (sygn. akt [...]) Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Skarga konstytucyjna jest szczególnym środkiem ochrony konstytucyjnych wolności lub praw. Musi ona spełniać wymagania, które zostały określone w art. 79 ust. 1 Konstytucji, a doprecyzowane w przepisach ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072, ze zm.; dalej: u.o.t.p. TK).

2. Zgodnie z art. 61 ust. 1 u.o.t.p. TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom formalnym, a także, czy zarzuty w niej sformułowane nie są oczywiście bezzasadne.

3. Trybunał stwierdza, że analizowanej skardze konstytucyjnej nie można nadać dalszego biegu.

3.1. Odnosząc się do zarzutu niekonstytucyjności art. 116 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60, ze zm.; dalej: ordynacja podatkowa) w związku z art. 31 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, ze zm.; dalej: u.s.u.s.) w zakresie, w jakim „obciąża niebędące przedsiębiorcami lecz pracownikami osoby gwarancyjną odpowiedzialnością majątkową za zobowiązania ich pracodawcy i uniezależnia tę odpowiedzialność (...) wobec państwowego wierzyciela ściągającego składki (...) od normalnego i adekwatnego związku przyczynowego między działaniem lub zaniechaniem a szkodą wierzyciela”, a także w zakresie, w jakim „ustanawia nieograniczoną solidarną odpowiedzialność majątkową członków zarządu, bez możliwości zwolnienia od tej odpowiedzialności”, należy zauważyć, że zakres obowiązków i odpowiedzialności członków zarządu spółki kapitałowej określa umowa spółki oraz ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 505, ze zm.; dalej: k.s.h.). Powyższe kwestie reguluje w szczególności art. 208 § 2 k.s.h., zgodnie z którym każdy członek zarządu ma prawo i obowiązek prowadzenia spraw spółki. Organem spółki jest przy tym zarząd jako całość (art. 201 § 1 k.s.h.), a nie jego poszczególni członkowie. W myśl art. 204 § 1 k.s.h. prawo członka zarządu do prowadzenia spraw spółki i jej reprezentowania dotyczy wszystkich czynności sądowych i pozasądowych spółki. Prawa członka zarządu do reprezentowania spółki nie można ponadto ograniczyć ze skutkiem prawnym wobec osób trzecich (art. 204 § 2 k.s.h.). Wynika stąd, że każdy członek zarządu spółki ma obowiązek posiadania podstawowych informacji o najważniejszych sprawach spółki.

Jednocześnie – zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego – na członku zarządu spółki kapitałowej ciąży obowiązek podwyższonej staranności, której oczekuje się od kogoś, kto pełni funkcję organu osoby prawnej prowadzącej działalność gospodarczą. W konsekwencji nie może się on uchylać od odpowiedzialności za zaległości składowe spółki, tłumacząc się brakiem informacji o jej stanie finansów (zob. wyrok SN z 17 października 2006 r., sygn. akt II UK 85/06, OSNP nr 21-22/2007, poz. 328).

Na tej podstawie należy uznać, że w omawianym zakresie zarzuty postawione w analizowanej skardze konstytucyjnej dotyczą nie tyle zaskarżonej normy (wynikającej z art. 116 § 1 ordynacji podatkowej, a mającej zastosowanie w sprawie spadkodawcy skarżących na podstawie art. 31 u.s.u.s.), ile konstrukcji odpowiedzialności członka zarządu spółki kapitałowej przyjętej w polskim systemie prawnym. W konsekwencji zarzuty dotyczące art. 116 § 1 ordynacji podatkowej w związku z art. 31 u.s.u.s. należało uznać za oczywiście bezzasadne w rozumieniu art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK.

3.2. W skardze podniesiono także, że art. 116 § 1 ordynacji podatkowej w związku z art. 31 u.s.u.s. „nie przewiduje możliwości odstąpienia od odpowiedzialności (...) [członka zarządu] ze względu na zasady współżycia społecznego lub sprawiedliwości bądź słuszności (...), w tym z uwzględnieniem zakresu ewentualnej winy członka zarządu i stopnia jego przyczynienia się do szkody”.

W tym kontekście Trybunał zauważa, że art. 116 § 1 ordynacji podatkowej nie przewiduje możliwości wyłączenia (ograniczenia) odpowiedzialności członka zarządu z przyczyn wskazanych przez skarżących. Niemniej jednak przepis ten – w brzmieniu obowiązującym, gdy wobec poprzednika prawnego skarżących Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał decyzję z 29 grudnia 2009 r. (znak: [...]) – zawierał przesłanki wyłączenia tej odpowiedzialności, gdy członek zarządu wykazał:

- po pierwsze, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie zapobiegające ogłoszeniu upadłości (postępowanie układowe),
- po drugie, że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości lub niewszczęcie postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowania układowego) nastąpiło bez jego winy,
- po trzecie, mienie spółki, z którego egzekucja jest możliwa.

Z treści skargi konstytucyjnej oraz dołączonych do niej orzeczeń wynika, że w toku postępowania przed Sądem Okręgowym w S. spadkodawca skarżących (przed swoją śmiercią) podnosił – jako przesłanki wyłączające jego odpowiedzialność – następujące okoliczności: złożenie wniosku o upadłość spółki we właściwym czasie, winę syndyka, podział obowiązków między członków zarządu spółki oraz brak wiedzy o faktycznej sytuacji finansowej spółki. Sądy ubezpieczeń społecznych obu instancji uznały, że nie wykazano istnienia żadnej z przesłanek egzoneracyjnych, o których mowa w art. 116 § 1 ordynacji podatkowej, i orzekły o odpowiedzialności spadkodawcy skarżących za składki na ubezpieczenia społeczne.

W związku z powyższym Trybunał stwierdza, że zarzuty sformułowane w skardze konstytucyjnej w omawianym zakresie przybierają w istocie postać postulatu poszerzenia katalogu przesłanek umożliwiających wyłączenie lub ograniczenie odpowiedzialności członka zarządu za zaległości składkowe spółki, tj. uzupełnienia zaskarżonej regulacji o dodatkową treść. Skarżące domagają się bowiem, aby – z jednej strony – ustalenie tej odpowiedzialności było uzależnione od zakresu obowiązków faktycznie wykonywanych w związku z pełnieniem funkcji członka zarządu, a z drugiej – zakres tej odpowiedzialności był uzależniony od winy danego członka zarządu i stopnia przyczynienia się do szkody. Dowodzi to, że zarzut skarżących we wskazanym zakresie dotyczy w istocie zaniechania ustawodawczego (braku regulacji), co przesądza o jego niedopuszczalności w rozumieniu art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK.

3.3. Zarzut niekonstytucyjności art. 116 § 1 ordynacji podatkowej w związku z art. 31 u.s.u.s. w zakresie, w jakim „posługuje się pojęciami niedostatecznie precyzyjnymi, w tym nieaktualnym od 2003 r. i mylącym pojęciem postępowania układowego, które jako odrębne postępowanie w obecnie obowiązującym Prawie upadłościowym i naprawczym, nie występuje, jak też budzącym w obecnym orzecznictwie sądów trudności pojęciem właściwego czasu”, należy uznać za oczywiście bezzasadny w rozumieniu art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK.

W pierwotnym brzmieniu art. 116 § 1 pkt 1 lit. a ordynacji podatkowej odnosił się do obowiązującego wówczas rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym (Dz. U. Nr 93, poz. 836, ze zm.), które 1 października 2003 r. zostało zastąpione przez ustawę z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361, ze zm.; dalej: u. p.u.n.); wówczas to w miejsce instytucji postępowania układowego wprowadzono postępowanie upadłościowe z możliwością zawarcia układu. Niemniej jednak nie można w tym przypadku mówić o błędnym lub mylącym brzmieniu zaskarżonego przepisu, skoro w art. 544 u.p.u.n. wyraźnie wskazano, że „[i]lekroć

w przepisach odrębnych jest mowa o »postępowaniu układowym«, rozumie się przez to także postępowanie upadłościowe z możliwością zawarcia układu».

Z kolei posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „we właściwym czasie” świadczy jedynie o nakazie zindywidualizowania oceny zachowania członków zarządu spółki kapitałowej, tj. wzięciu pod uwagę wszystkich relewantnych okoliczności w konkretnym stanie faktycznym.

3.4. Zarzut niekonstytucyjności art. 21 ust. 1 u.p.u.n. w związku z art. 116 § 1 ordynacji podatkowej, dotyczy zbyt krótkiego – zdaniem skarżących – terminu do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki kapitałowej, jak na zakres obowiązków związanych z przygotowaniem takiego wniosku, określonych w art. 23 i art. 24 u.p.u.n.

W tym kontekście Trybunał stwierdza, że – wziąwszy pod uwagę stan faktyczny, który legł u podstaw orzeczeń wydanych przez Sąd Okręgowy w S. (wyrok z 7 lipca 2015 r., sygn. akt [...]) oraz Sąd Apelacyjny w G. (wyrok z 14 grudnia 2016 r., sygn. akt [...]) – zarzuty skargi w omawianym zakresie mają charakter *stricto* abstrakcyjny.

Jak wynika głównie z ustaleń obu wskazanych wyżej sądów, niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie wynikającym z art. 21 u.p.u.n. nie było bowiem spowodowane trudnościami z przygotowaniem stosownej dokumentacji w ustawowym terminie. Spółka złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości dopiero po negatywnym rozpatrzeniu jej wniosku z 1 grudnia 2004 r. o wszczęcie postępowania naprawczego. W postanowieniu z 2 grudnia 2004 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w S. zakazał spółce wszczęcia tego postępowania, gdyż w dniu składania oświadczenia była ona już podmiotem niewypłacalnym. Dopiero 22 grudnia 2004 r. spółka złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu. Postanowieniem z 23 lutego 2005 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy w S. ogłosił upadłość płatnika oraz wskazał, że stan niewypłacalności został osiągnięty 31 października 2004 r.

W związku z powyższym nie można uznać, że przyczyną niezłożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie wynikającym z art. 21 u.p.u.n. był „zbyt krótki czas” na dokonanie tej czynności. Z działań podejmowanych przez spółkę wynika, że znała ona swoją sytuację finansową, lecz niewłaściwie korzystała z instrumentów przewidzianych w szczególności przez przepisy u.p.u.n. Oznacza to zaś, że skarżący nie wykazali ani nie uprawdopodobnili naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności (ani wobec nich, ani wobec ich spadkodawcy) przez zażarżoną regulację. Przyjęty w Konstytucji model skargi konstytucyjnej wyklucza bowiem korzystanie z tej instytucji jako *actio popularis*.

3.5. W związku z powyższym należało postanowić, jak w punkcie 2 sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p. TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na niniejsze postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.